

Biernat, Andrzej

"Listy, t. 1, cz. 1-2" Henryk Sienkiewicz,
wstęp i biogramy adresatów napisał
Julian Krzyżanowski, listy opracowała i
opatrzyła przypisami Maria
Bokszczanin, Warszawa 1977 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 70/1, 181-182

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Autor posługuje się rumuńskimi wydawnictwami źródłowymi i opracowaniami; korzysta także wyrywkowo z francuskiej i angielskiej literatury przedmiotu. Praca ma charakter naukowo-popularny. Nieco miejsca zajmują w niej *polonica*, głównie z okresu powstania styczniowego.

A. S.

Henryk Markiewicz, *Pozytywizm*, Instytut Badań Literackich PAN, PWN, Warszawa 1978, s. 626.

Kolejny tom „Historii Literatury Polskiej”, pomyślanej jako kompendium dla słuchaczy uniwersyteckiej historii literatury oraz jako książka pomocnicza dla jej wykładowców, wykracza poza krąg zagadnień sygnalizowanych przez tytuł całego wydawnictwa. Dotyczy on okresu, któremu poświęcono dotychczas niezbyt wiele syntetycznych opracowań. Autorowi udało się objąć całość zjawisk literackich lat 1864—1890; oprócz dominującego pozytywizmu jest tu więc mowa o nurcie postromantycznym i początkach modernizmu. Zastosowano układ według gatunków literackich i paraliterackich. W jego ramach omawia się twórczość poszczególnych pisarzy wracając nieraz kilkakrotnie do tych samych nazwisk.

Książka zajmuje się nie tylko literaturą piękną *sensu stricto* (nie pomijając przy tym utworów niższego lotu, przeznaczonych m. in. dla ludu i dla młodzieży) lecz także publicystyką, prozą dokumentalną, działalnością przekładową, krytyką i historią literatury i sztuki. H. Markiewicz przedstawia też skrótowo osiągnięcia szeregu innych dyscyplin humanistycznych, rozwijających się na ziemiach polskich w latach sześćdziesiątych—osiemdziesiątych XIX wieku, stąd też ustępy o filozofii, historiografii i etnografii. W zakończeniu pisze interesująco o dziedzictwie pozytywizmu w kulturze polskiej.

Całości dopełniają rozdziały wstępne, szkicowo zarysowujące podłoże społeczno-polityczne, nadbudowę ideologiczną oraz ogólne warunki rozwoju literatury; na końcu zamieszczono krótkie noty biograficzne autorów wspomnianych w tekście oraz rozbudowane wskazówki bibliograficzne.

A. S.

Henryk Sienkiewicz, *Listy t. I, cz. 1: Marian Albiński—Cyprian Godebski, cz. 2: Mściwosław Godlewski—Władysław Jabłonowski*. Wstęp i biogramy adresatów napisał Julian Krzyżanowski, listy opracowała i opatrzyła przypisami Maria Bokszczanin, PIW, Warszawa 1977, s. 473, 554.

Znawca twórczości i życia Henryka Sienkiewicza, Julian Krzyżanowski obliczył szacunkowo, iż w ciągu całego życia autor „Trylogii” napisał około 15 tys. listów, z których zachowało się zaledwie 3000 skierowanych do 445 osób a nadsyłanych z różnych stron Polski, Europy i Ameryki. Omawiana praca stanowi pierwszą część większego przedsięwzięcia mającego na celu zbiorowe i krytyczne wydanie całej zachowanej korespondencji wielkiego pisarza. Większość publikowanych obecnie listów jest drukowana po raz pierwszy. W niniejszym wydawnictwie zostały zgromadzone alfabetycznie według nazwisk adresatów, wśród których oprócz bliższej i dalszej rodziny odnajdujemy także dziennikarzy, literatów, przedstawicieli nauki, artystów, wydawców itp. W tomie pierwszym znalazły się listy skierowane m.in. do Wacława Anczyca, Oswalda Balzera, papieża Benedykta XV, Karola Benni, Józefa Chełmońskiego, Ignacego Chrzanowskiego, Franciszka

Ejsmonda, Mariana Gawalewicz, Cypriana Godebskiego, Młcisława Godlewskiego (najliczniejsza grupa, licząca 231 listów), Ferdynanda Hoesicka i in. Listy te, jak każda korespondencja wielkiego pisarza, są bezcennym źródłem biograficznym i krytycznoliterackim, odbijającym także różnorodne inicjatywy społeczne mające na celu w warunkach braku państwowości polskiej, podtrzymanie bytu narodowego, w których brał czynny udział późniejszy laureat Nobla, lub którym patronował.

Listy zostały opatrzone notami biograficznymi adresatów oraz starannymi przypisami rzeczowymi. Na końcu tomu zostało umieszczone chronologiczne zestawienie listów.

A. B.

Listy Jana Stapińskiego lat 1895—1928, opr. J. Albin i J. R. Szaflik, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1977, s. 176.

Publikacja zawiera 134 listy (ze 181 zachowanych w zbiorach rękopiśmiennych archiwów, bibliotek i muzeów) Jana Stapińskiego z okresu, w którym odgrywał on poważną rolę w ruchu ludowym. Listy te udostępniono w pełnym wyborze, bez skrótów. Zrezygnowano tylko z tych, które miały wyraźny charakter pism urzędowych i pochodziły z lat prezesury Stapińskiego w PSL i okresu redagowania „Przyjaciela Ludu”. Wśród publikowanych po raz pierwszy listów znajdują się m.in. adresowane do Bolesława Wysłoucha, Karola Lewakowskiego, Michała Bobrzyńskiego, Konstantego Laskowskiego, Władysława Orkana, Jakuba Bojki, Stanisława Szczepańskiego. Większość dotyczy spraw publicznych i poszerza wiedzę o najnowszej historii Polski, zwłaszcza dziejach ruchu ludowego.

We wstępie autorzy przedstawili obszerny życiorys Jana Stapińskiego, ze zwróceniem uwagi na jego działalność polityczną. Cenne są komentarze do poszczególnych listów, w których pomieszczono objaśnienia faktów i wydarzeń mających bezpośredni związek z działalnością Stapińskiego.

W. W.

Jan Przewłocki, *Stosunek mocarstw zachodnich do problemów Górnego Śląska w latach 1918—1939*, PWN, Warszawa—Kraków 1978, s. 254.

Położenie międzynarodowe i polityka zagraniczna Polski w okresie międzywojennym należą do tematów najlepiej opracowanych w historiografii. Prezentowana rozprawa jest cennym uzupełnieniem tej wiedzy. Przedstawia dość wąski, ale bardzo istotny element stosunków międzynarodowych. Górny Śląsk ze względu na swe znaczenie gospodarcze, polityczne i strategiczne przez znaczną część międzywojennego dwudziestolecia znajdował się w centrum uwagi nie tylko polityków polskich i niemieckich, ale również francuskich, angielskich i, chociaż w mniejszym stopniu, włoskich. Sama wykorzystana w monografii literatura liczy kilkaset pozycji książkowych i artykułowych. Autor sięgnął także do prasy polskiej, niemieckiej, angielskiej, francuskiej i włoskiej, a także poza archiwami polskimi przeprowadził kwerendy w Archiwum MSZ w Paryżu i Archiwum MSZ w Pradze.

Praca posiada układ chronologiczny. W siedmiu rozdziałach omawia kolejno stanowisko mocarstw zachodnich wobec sporu o Górny Śląsk w latach 1918—1939. Po ostrych konfliktach na temat przynależności państwowej tej dzielnicy, uwień-